

Isopukinjauri

Stor bockrot
Pimpinella major

Uhanalaisuusluokka (IUCN): äärimmäisen uhanalainen (CR)

Uhanalainen ja erityisesti suojeltava (LSA 521/2021)

Rauhoitettu (LSA 521/2021)

Luonnehdinta

Isopukinjauri on monivuotinen ja suurikokoinen sarjakukkaikas, joka voi kasvaa jopa metrin mittaiseksi. Isopukinjauren varsi on syväuurteinen ja särmikäs. Lehdet ovat jakautuneet pienempiin lehdyköihin, ja aluslehtien reunat ovat hammaslaitaiset ja harvaliuskaiset. Isopukinjauren valkeat kukat ovat ryhmittyneet sarjoihin. Isopukinjauren voi erottaa ahopukinjauresta (*P. saxifraga*) syyskesällä hedelmän perusteella. Isopukinjauren hedelmä on selvästi harjuinen ja munanmuotoinen, kun taas ahopukinjauren hedelmä on siileä. Kasvi kukkii heinä-elokuussa.

Elinympäristö ja levinneisyys

Isopukinjauri kasvaa kosteissa lehdoissa ja toisaalta maankäytön muovaamissa ympäristöissä kuten kaskimetsissä, lehtoraivioilla, hakamailla ja tuoreilla niityillä. Isopukinjaurta tavataan alkuperäisenä vain Pohjois-Karjalassa. Sitä on tavattu sotatulokkaana etelärannikolta Lappiin asti sekä vanhoissa pihapiireissä, joissa sitä on todennäköisesti viljelty koriste- tai lääkekasvina.

Nykytila ja uhkatekijä

Isopukinjauren vanha, kaskikulttuuriin liittyvä kasvupaikka tunnetaan Pohjois-Karjalan Liperistä. Maatalouden muutosten myötä, esimerkiksi kaskeamiskulttuurin ja laidunnuksen loputtua lähes kokonaan lajia ei ole enää löydetty vastaavilta paikoilta muualta. Isopukinjaurta pidetään vakiintuneena myös Kuopion ja Tornion kasvupaikoilla. Alun perinkin harvinainen laji on kärsinyt kasvupaikkojen heinittymisestä ja metsittymisestä. Liperin vanha esiintymispaikka on suojeltu erityisesti suojeltavan lajin rajauspäättöksellä.

Hoitosuosituks

Erityisesti suojeltava isopukinjauri hyötyy kasvupaikalla säännöllisesti tehtävästä puuston harvennuksesta, pensaikon raivauksesta ja aluskasvillisuuden niitosta. Kasvi hyötyy myös maanpinnan rikkomisesta sekä hallituista kulutuksista, jolloin maaperään kertyneet siemenet pääsevät itämään. Luonnonhoidollisen kulutuksen toteuttamiseen on mahdollista hakea rahoitusta METSO-ohjelman kautta. Liperin esiintymää hoidetaan Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen toimesta.

Lähteet

Hämet-Ahti, L., Suominen, J., Ulvinen, T. & Uotila, P. (toim.). 1998. Retkeilykasvio. 4. uudistettu painos. Luonnontieteellinen keskusmuseo, Kasvimuseo, Helsinki. 656 s.

Hakalisto, S. 1997. Isopukinjauri – stor bockrot. Teoksessa: Ryttyäri, T. & Kettunen, T. (toim.). Uhanalaiset kasvimme. Suomen ympäristökeskus ja Kirjayhtymä Oy, Helsinki. S. 207.

Kuva: Henry Väre, CC-BY-NC-4.0, laji.fi